

NAAR EEN ROOKVRIJE SPORTOMGEVING

De sociale norm verandert nu snel

Tekst: **Sandra van Maanen**

Nooit meer roken waar gesport wordt. Niet op de tribune en langs de lijn, evenmin bij de entree, in de kantine of op het terras. Nee, zelfs niet achter het ballenhok waar niemand je ziet. In het Nationaal Preventieakkoord zijn hiervoor duidelijke ambities en een tijdpad vastgelegd: in 2025 moeten alle sportaccommodaties in Nederland rookvrij zijn en komt de Rookvrije Generatie dichterbij.

“Haalbaar, maar willen we over vier jaar echt zover zijn, dan moet er nu wel een tandje bij”, zegt onderzoeker Heike Garritsen van Amsterdam UMC. Garritsen hoopt over twee jaar te promoveren op het onderzoek naar een rookvrije sportomgeving.

In samenwerking met Tranzo, Tilburg University onderzoekt ze de status van rookvrij beleid op sportverenigingen. Drie tot vier keer per jaar komen consortiumpartners (waaronder VSG, de Hartstichting en NOC*NSF) samen om de stand van zaken te bespreken en informatie te delen. Zestien buitensportverenigingen op het gebied van

voetbal, korfbal, tennis en hockey werkten afgelopen jaar mee aan het onderzoek. De helft daarvan was rookvrij, de andere helft had (nog) geen rookvrij beleid. De verenigingen waren verspreid over Nederland. Inmiddels is het vierjarige onderzoek halverwege. In november verscheen een tussentijdse factsheet, gebaseerd op onder-

zoeksresultaten van de eerste twee jaar. De factsheet bevat eerste aanbevelingen waarmee zowel verenigingen als gemeenten en de landelijke overheid hun voordeel kunnen doen. “Belangrijkste aanbeveling is dat sportverenigingen die nog niet rookvrij zijn, nu in actie moeten komen”, zegt Garritsen. “Dit is hét moment om verandering tot stand te brengen. De sociale norm verandert nu snel, er is heel veel steun voor de rookvrije sportomgeving.”

Aanvullende aanbevelingen uit de factsheet zijn concreet. Garritsen: “Zorg voor een duidelijk rookvrij beleid, voorkom dat op bepaalde momenten of plekken gedoogbeleid geldt. Spreek af wie verantwoordelijk is voor handhaving van afspraken. En maak, eventueel met hulp van de gemeente, ook de entree van de sportaccommodatie rookvrij.”

Heike Garritsen.

Verrassende uitkomsten

In het onderzoek zijn motivaties van rookvrije en niet-rookvrije sportverenigingen vergeleken. “We hebben gekeken wat de overwegingen waren om rookvrij te worden. Hoe verliep het proces, waar liep de vereniging tegenaan? Bij zowel rookvrije als niet-rookvrije verenigingen zijn we met jongeren gaan praten om van hen te horen hoe zij aankijken tegen sport in combinatie met roken. Ook vroegen we of ze het rookbeleid steunden. De uitkomsten waren verrassend! In beide gevallen bleek er een grote mate van steun voor een rookvrij beleid te zijn. Onder jongeren, volwassenen én onder rokers.”

Niet-rookvrije verenigingen kampen met koudwatervrees, zagen de onderzoekers. “Ze zien vaak beren op de weg, zijn bang dat invoering van een rookvrij beleid leden kost en kantine-omzet doet dalen. Opvallend: bij verenigingen die inmiddels rookvrij zijn worden deze zaken niet genoemd. Rookvrij beleid belemmert dus niet.”

Een andere opvallende uitkomst is dat jongeren roken en sport niet verenigbaar vinden. Niet bij binnensport, niet bij buitensport. “Dat biedt perspectief, ook in toekomstige campagnes. Sport kan nadrukkelijker dan nu wordt gedaan, worden ingezet als motivatie om niet te roken”, zegt Garritsen. Om sport rookvrij te maken, moet worden samengewerkt. Ook binnen gemeentegrenzen. “Behoeftte aan overkoepelend beleid groeit, ontdekten we. Gemeenten die duidelijke regelgeving neerleggen voor de hele gemeente of sportparken expliciet, kunnen verenigingen helpen in hun weg naar het rookvrije ideaal. Verenigingen hebben

Yvonne Dudock.

“Iedereen weet dat zien roken doet roken”

“Iedereen weet dat zien roken doet roken”

Tennisvereniging Amstelveen: de rookplek buiten wordt nauwelijks gebruikt

Tennisvereniging ALTC De Aemstelburgh uit Amstelveen voert rookvrijbeleid en zet zich inmiddels drie jaar in voor een rookvrije generatie. Yvonne Dudock is een van de bestuursleden van de 1200 leden tellende vereniging. “Toen ik op social media geregeld berichten voorbij zag komen over de Rookvrije Generatie, dacht ik: echt iets voor onze vereniging! Niet zozeer omdat hier nu zo veel gerookt werd, eerder omdat we zo veel jeugdleden hebben, zo’n 375. Qua aantal behoren we tot de top 3 van Nederland. En iedereen weet dat zien roken doet roken.”

Nadat Dudock het onderwerp binnen het bestuur aankaartte, ging de vereniging in transitie naar rookvrij. “Er is promotiemateriaal aangevraagd, we hebben ouders gesproken en rookvrij worden is uitgebreid in de algemene ledenvergadering aan de orde geweest. Iedereen was meteen enthousiast. Uiteindelijk ook die ene verstokte roker, nadat we hadden afgesproken een rookplek in te richten. Dus toen seizoen 2018 startte, hingen overal rookvrijbordjes, lagen er rookvrij-stoeptegels en waren alle asbakken verdwenen. En van die rookplek, buiten uiteraard, uit het zicht van de banen, wordt nauwelijks gebruikgemaakt.”

Nog maar af en toe ontstaat er verwarring over roken, vooral tijdens competitiedagen waaraan ook spelers van buiten deelnemen. “Dan zie je wel eens iemand met een sigaret, omdat hij of zij de bordjes heeft gemist. Meestal wordt er dan iets van gezegd, maar we willen als bestuur niet continu voor politieagent spelen. Bovendien zijn wij ook niet altijd op de club aanwezig.”

De overgang naar rookvrij is bij ALTC De Aemstelburgh soepel verlopen, vindt Dudock. “Een opsteker, passend bij onze ambitie om uit te groeien tot een gezonde sportvereniging.”

De rol van bonden in rookvrije sport - Stapsgewijs wint rookvrij-beleid terrein

“Belangrijk is dat kinderen opgroeien in een rookvrije omgeving”, zegt Adeliën van Kooten, projectleider Gezonde Sport bij NOC*NSF. De sportkoepel heeft de ambitie om sport in 2025 nagenoeg rookvrij te krijgen laten vastleggen in het Nationaal Preventieakkoord. Nagenoeg...?

“We houden een kleine slag om de arm, omdat we ons realiseren dat er zoveel soorten verenigingen zijn, maar ook een grote diversiteit in cultuur en omvang in sportbonden. De opdracht honderd procent rookvrij is een verantwoordelijkheid die we samen voelen, als koepel samen met de sportbonden en de sportverenigingen zelf. Het rookvrij worden van tennisvereniging ALTC De Aemstelburgh uit Amstelveen is een goed voorbeeld. Yvonne was de aanjager en voelde de urgentie vanuit het relatief hoge aantal jeugdleden. Dat is precies wat wij belangrijk vinden, sporten en roken gaan niet samen!

Ondersteuning biedt NOC*NSF in samenwerking met de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij (Hartstichting, KWF en het Longfonds) en de coaches van Team:Fit (onderdeel van JOGG). “Via www.rookvrijgeneratie.nl/sport vinden sportverenigingen informatie en ondersteuning. Aanvullend kunnen zij bij een Team:Fit coach terecht voor een-op-een begeleiding. Team:Fit helpt verenigingen een Gezonde Sportomgeving te realiseren, waarvan naast roken ook alcohol en voeding deel uitmaken. Via *challenges* wordt dit bij verenigingen onder de aandacht gebracht.”

Ervaringen binnen de klankbordgroep van buitensportverenigingen worden elke drie maanden gedeeld. “Voortgang wordt besproken, net zoals het stappenplan over hoe rookvrij-beleid vanuit de sportbonden binnen de sportvereniging onder de aandacht kan worden gebracht. We zien dat die inspiratie ook anderen sportbonden helpt. Zo kregen we van de Nederlandse jeu-de-boules bond (NJBB) al mee dat ook daar rookvrij in het jaarplan als thema is opgenomen.”

“We sluiten aan bij de beweging ‘Op weg naar een Rookvrije Generatie’. Eind 2020 waren er via deze beweging zo’n 1700 buitensportverenigingen bekend met een (deels of geheel) rookvrij-beleid. Om die reden hebben we bonden gevraagd het thema binnen hun eigen Verenigingsmonitor uit te vragen. Rookvrij verdient aandacht, delen van ervaringen en inspiratie is belangrijk. Waar we zeker op inhaken zijn landelijke campagnes van de Rookvrije Generatie. Dit jaar zoeken we nog meer de samenwerking met gemeenten en GGD’s die hier aandacht voor hebben en met het thema aan de slag gaan, ook vanuit lokale Sport- en Preventieakkoorden.”

behoefte aan aanmoediging, een duidelijk standpunt. Investeer in manieren waarmee je uitdraagt samen achter rookvrije sport te staan. Moedig verenigingen aan, deel cadeautjes uit aan verenigingen die het goed doen. En wat de rol van de landelijke overheid betreft: duidelijke wetgeving over roken en sport voorkomt elke discussie. Eigenlijk is het merkwaardig dat we daarop zo lang moeten wachten.”

Nog niet top of mind

Nog vier jaar en een groot deel van de sportverenigingen te gaan. Lukt het om in 2025 honderd procent rookvrij te zijn? “Het kan wel, maar in deze bizarre tijd is het ook vreemd daarop vooruit te lopen. Rookvrij beleid staat niet top of mind, sportverenigingen hebben andere zorgen nu, zijn vooral bezig te overleven. Aan de andere

Adeliën van Kooten

kant... dit is ook tijd om over dit soort zaken na te denken.”

In vergelijking met andere Europese landen doet Nederland het goed. “Rookvrije sport was ook bij ons een paar jaar geleden nog geen item. Het kan spannend zijn om dingen die zolang de norm waren te veranderen, daar kan lang tegenaan gehikt worden. Zodra de verandering een feit is, zijn mensen er ook weer heel snel aan gewend. Om

zich vervolgens te verbazen over het oude gedrag dat zolang geaccepteerd werd.”

Contact met Heike? 06 21292379, h.h.garritsen@amsterdamumc.nl. Kijk voor het factsheet met tips op rookvrijgeneratie.nl/nieuws/factsheet-tips-voor-rookvrije-sportverenigingen. [↩](#)

Verder lezen...

Op het visie en beleidsplein op www.sportengemeenten.nl kunt u het volgende document downloaden: **Amsterdam UMC, Tranzo, Tilburg University (2020). Factsheet Rookvrije sportverenigingen voor een rookvrije generatie: onderzoeksresultaten en tips** bij sport & maatschappij

De Rookvrije Generatie

‘Op weg naar een Rookvrije Generatie’ is een initiatief van de Hartstichting, KWF en het Longfonds, verenigd binnen de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij. De beweging werkt toe naar een samenleving waarin opgroeiende kinderen worden beschermd tegen tabaksrook en de verleiding om te gaan roken. Iedere week raken honderden kinderen in Nederland verslaafd aan roken. “Ieder kind is er één te veel. We streven ernaar dat kinderen niet meer in de verleiding komen om te gaan roken. Daarvoor moeten we samen het goede voorbeeld geven en plekken waar kinderen veel komen rookvrij maken. De sportomgeving is een belangrijke omgeving in het leven van opgroeiende kinderen. Een rookvrij sportterrein draagt bij aan het realiseren van de Rookvrije Generatie.”

Draagvlak

- Draagvlak onder de Nederlandse bevolking voor rookvrije locaties waar kinderen komen is hoog en de afgelopen jaren duidelijk gestegen.
- 87% van de Nederlanders is voorstander van geheel rookvrije (buiten)sportterreinen waar kinderen sporten.
- Draagvlak voor geheel rookvrije (buiten)sportterreinen waar kinderen sporten is gestegen van 81% in 2018 naar 87% in 2020.
- 79% van de Nederlanders is voorstander van geheel rookvrije terreinen van buitenzwembaden.
- Draagvlak voor geheel rookvrije terreinen van een buitenzwembad is gestegen van 70% in 2018 naar 79% in 2020.

Uit: Onderzoek door Kantar (2020) in opdracht van Gezondheidsfondsen voor Rookvrij, onder 1.358 Nederlanders van 18 jaar en ouder.

Steeds meer gemeenten ondersteunen verenigingen actief in de missie sportaccommodaties 100% rookvrij te maken

- Eindhoven Sport werkt samen met de buitensportverenigingen aan Rookvrij, maakte als goed voorbeeld de entrees van de eigen binnensportlocaties rookvrij en heeft bij verschillende Cruiff Courts binnen de gemeente rookvrij-bordjes opgehangen.
- Nieuwegein bekijkt samen met Sport ID en kinderambassadeurs hoe zij rookvrije sport- en speelplekken kunnen realiseren.
- De gemeente Helmond reikt waarderingssubsidies (€1.000) uit aan volledig rookvrijespeeltuinen en sportparken
- Den Helder ondertekende een intentieovereenkomst met alle sportverenigingen en sportaccommodaties om te komen tot rookvrije sportterreinen. De weg naar rookvrij wordt samen gevolgd, de gemeente ondersteunt clubs met materialen en communicatie.
- Hellendoorn is al ver en voorzag vorig jaar entrees van rookvrije sportaccommodaties van blauwe lijnen, daarbinnen wordt niet gerookt.

Meer informatie voor gemeenten: www.rookvrijgeneratie.nl/gemeenten

Ben je als gemeente al gestart met realiseren van een Rookvrije Generatie maar heb je vragen over de uitvoering? Neem contact op met de GGD. En bij meer overstijgende, juridische of beleidsvraagstukken met het ondersteuningsteam van de VNG via lokalepreventieakkoorden@vng.nl. Zie ook <https://vng.nl/artikelen/thema-roken>.